

УДК 373.5.091.3:305

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2024.08>

Дмитро Прасол,
 ORCID iD 0000-0002-5186-1383
 доктор філософії в галузі соціальних
 і поведінкових наук, фахівець
 комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 3»
 Миколаївської міської ради
 вул. Курортна, 2А, 54038, м. Миколаїв, Україна
prasoldv2561@gmail.com

Аліна Кучеренко,
 ORCID iD 0000-0001-9801-6403
 методист навчально-методичної
 лабораторії практичної психології,
 соціальної роботи та інклюзивного навчання
 Миколаївський обласний інститут
 післядипломної педагогічної освіти
 вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
alina.kucherenko@toippro.mk.ua

УРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІД ЧАС ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ТРУДНОЩІВ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У методичній статті представлено результати дослідження прояву категорій освітніх труднощів (фізичних, функціональних, інтелектуальних, навчальних, соціоадаптаційних) на основі гендерних відмінностей. Уперше визначено кореляційні взаємозв'язки між поширеними категоріями освітніх труднощів серед здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти – на базі комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр № 3» Миколаївської міської ради. Відповідно до представлених результатів дослідження окреслені напрями змін в освітньому процесі (приспособлення середовища, зміна психолого-педагогічних стратегій, вибір навчальних матеріалів і завдань, адаптація процесу або зміна критеріїв оцінювання) з урахуванням домінування провідних категорій освітніх труднощів серед здобувачів освіти шкільного віку.

Ключові слова: адаптація; гендер; інклюзивне навчання; модифікація; освітні труднощі; особливі освітні потреби.

© Прасол Д. В., Кучеренко А. В., 2024

Вступ. Розвиток сучасної інклюзивної освіти в Україні вказує на важливість реалізації індивідуального і диференційованого навчання для здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) з урахуванням потреб та можливостей кожного учня / учениці закладу освіти відповідно до їхніх вікових, гендерних та індивідуальних особливостей розвитку.

Незважаючи на наявні значні позитивні зрушення у змісті вітчизняних методичних напрацювань із питань подолання освітніх труднощів у здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (ООП), усе ще недостатньо розкрито аспекти організації навчання для таких учнів з урахуванням домінування провідних категорій освітніх труднощів та гендерних особливостей

психофізичного розвитку здобувачів освіти шкільного віку.

Сучасні теоретико-методологічні дослідження, присвячені організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, представлені у працях О. О. Бабяк, Г. О. Блеч, А. А. Колупаєвої, Ю. В. Рібцун, О. В. Чеботарьової і багатьох інших вітчизняних науковців. Серед зарубіжних дослідників, які вивчали питання інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір, слід зазначити С. Вендеборг, Е. Деніелса, С. Карінгтона, Дж. Корбетта, К. Стаффорд, Л. Шмідт і багатьох інших науковців. Спроби розкрити гендерні особливості розвитку дітей у своїх працях зробили такі вітчизняні учені, як І. С. Кон, Т. М. Говорун, Т. В. Кікінежді, Л. Г. Татарнікова, Н. М. Чухим та інші. Однак, попри численні дослідження, педагоги закладів загальної середньої освіти продовжують відчувати нестачу робіт із практичного досвіду навчання здобувачів освіти з урахуванням сучасних реалій та брак належної уваги методистів до динаміки і результативності отримання освітніх послуг у дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням гендерних відмінностей їхнього розвитку.

Згідно з Методичними рекомендаціями для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі визначено 5 категорій освітніх труднощів здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти: *фізичні* (порушення функціонування внутрішніх органів, кінцівок і частин тіла), *функціональні* (сенсорні, мовленнєві), *інтелектуальні* (обмеження функціонування інвентарю інтелекту, передумов інтелекту, власне інтелекту), *навчальні* (порушення навчальної мотивації, працездатності і темпу роботи, навчальних навичок) і *соціоадаптаційні / соціокультурні*. В інклюзивному класі може одночасно навчатися декілька здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, які відчують ті чи інші категорії освітніх труднощів різно-

го ступеня прояву: поодинокого, легкого, помірного, важкого і найтяжчого – 5 градаций (Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі, 2022). Саме тому актуальним є питання забезпечення диференційованого підходу в освітньому процесі з урахуванням освітніх потреб кожного учня закладу загальної середньої освіти. Вирішення цього питання під час організації освітнього процесу для здобувачів освіти шкільного віку з особливими освітніми потребами є найбільш складним з урахуванням наявних освітніх труднощів, що зумовлені тими чи іншими порушеннями психофізичного розвитку.

Провідна категорія освітніх труднощів, на думку авторів статті, окреслює напрям і характер змін, найважливіших для успішної реалізації інклюзивного навчання для тих здобувачів освіти, хто цього потребує. Вторинні (похідні) освітні труднощі визначаються провідною категорією труднощів і вказують на необхідність унесення додаткових змін в освітній процес, забезпечуючи таким чином реалізацію комплексного підходу в навчанні. Брак унесення доцільних змін в освітній процес ЗСО з кожним наступним роком навчання з високою вірогідністю знижуватиме позитивну динаміку здобуття освіти тих учнів / учениць, які відчують освітні труднощі. Обґрунтовану необхідність вирішення питання організації диференційованого підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти для здобувачів освіти з ООП забезпечують команди психолого-педагогічного супроводу характеру і ступенів прояву освітніх труднощів у здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Метою статті є дослідження провідних (домінантних) категорій освітніх труднощів серед здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти чоловічої та жіночої статей для подальшого визначення характеру (адаптації / модифікації) і напрямів унесення доцільних змін в освітній

процес ЗЗСО.

Згідно з метою поставлено такі завдання:

- дослідити схожість і відмінність між поняттями «стать» і «гендер» у соціально-психологічній площині;
- визначити провідні категорії освітніх труднощів та дослідити кореляційні взаємозв'язки між поширеними категоріями освітніх труднощів серед здобувачів освіти шкільного віку різної статі на базі Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр № 3» Миколаївської міської ради;
- окреслити характер і напрями змін в освітньому процесі з урахуванням провідних категорій освітніх труднощів серед здобувачів освіти шкільного віку чоловічої і жіночої статей;
- дослідити гендерні особливості організації освітнього процесу для здобувачів освіти шкільного віку з ООП.

Виклад основного матеріалу.

Окрім обов'язкового знання і розуміння характеру і ступеня прояву освітніх труднощів серед учнів для педагогів закладів загальної середньої освіти важливим є врахування гендерних особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами. На відміну від поняття «стать», що позначає біологічні анатомо-фізіологічні відмінності між чоловічою і жіночою людськими особами, поняття «гендер» є соціально-психологічною характеристикою, яка містить психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка та жінки. Традиційно в суспільстві фемінні (жіночі) і маскуліні (чоловічі) якості характеризують і протиставляють одну одній як біполярні, що відображено в поширених гендерних стереотипах і суспільних очікуваннях. Як наслідок, це позбавляє систему освіти гнучкості в розвитку і формуванні молодого покоління з урахуванням актуальних потреб та можливостей кожного здобувача

освіти, зокрема і дітей з особливими освітніми потребами. Для сучасних психологічних досліджень характерний перехід від статево-рольового до гендерного підходу, у рамках чого відбувається перехід від позиції визначення чоловічої та жіночої ролей як рівнозначних, хоча і відмінних за своїм змістом, до багатополусної моделі соціального конструювання статі (Т. Дороніна, В. Кравець, О. Луценко).

Важливо враховувати гендерні подібності та відмінності у переважанні провідних категорій (тобто домінантних – авторська термінологія) освітніх труднощів серед здобувачів освіти шкільного віку чоловічої і жіночої статей для успішної реалізації диференційованого підходу з урахуванням вікових, гендерних та індивідуальних особливостей розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, організації різнорівневої особистісно орієнтованої роботи учнів ЗЗСО. Провідні освітні труднощі автори розуміють як такі, що є основною причиною шкільної неуспішності здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Залежно від провідних освітніх труднощів фахівці інклюзивно-ресурсних центрів рекомендують зміни до програми закладу освіти для здобувачів освіти з ООП. Традиційні спроби дотримання універсального підходу у вітчизняній системі освіти з одночасною фемінізацією освіти в закладах загальної середньої освіти здебільшого призводять до зниження ефективності освітнього процесу з урахуванням потреб та можливостей здобувачів освіти з ООП різної статі.

Результати дослідження.

Автори здійснили вибіркові дослідження за гендерним і віковим поділом здобувачів освіти з ООП за 2022–2023 рр., проведено їхній подальший статистичний аналіз на базі даних Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр № 3» Миколаївської міської ради. Загальна кількість осіб – 444, із них шкільного віку – 238 осіб. Отримані дані опрацьовані за допомогою комп'ютерної програми статистичної обробки даних SPSS (версія 22.0): проведено

остаточний аналіз даних дослідження за методом Спірмена, Х² Пірсона, факторного аналізу.

Гендерне співвідношення між здобувачами освіти чоловічої і жіночої статі шкільного віку за 2022–2023 рр. становить 162 (68 %) і 76 (32 %) осіб відповідно. Отримані показники демонструють, що не менше двох третин випадків звернень від батьків / законних представників дітей, а також осіб старше 14 років (саме з цього віку здобувачі освіти можуть самостійно звернутися до фахівців ІРЦ) до інклюзивно-ресурсного центру були пов'язані з потребою в наданні підтримки в освітньому

процесі для здобувачів освіти шкільного віку чоловічої статі.

Моніторинг результатів проведених упродовж 2022–2023 рр. оцінок розвитку осіб із ООП, які відвідують заклади загальної середньої освіти, показав, що серед 162 здобувачів освіти чоловічої статі (68 % загальної вибірки осіб шкільного віку) провідними освітніми труднощами є: інтелектуальні – 70 % випадків, соціоадаптаційні – 20 % випадків та навчальні труднощі – 7 % випадків. На інші категорії освітніх труднощів припадає 3 % випадків (див. Рис. 1).

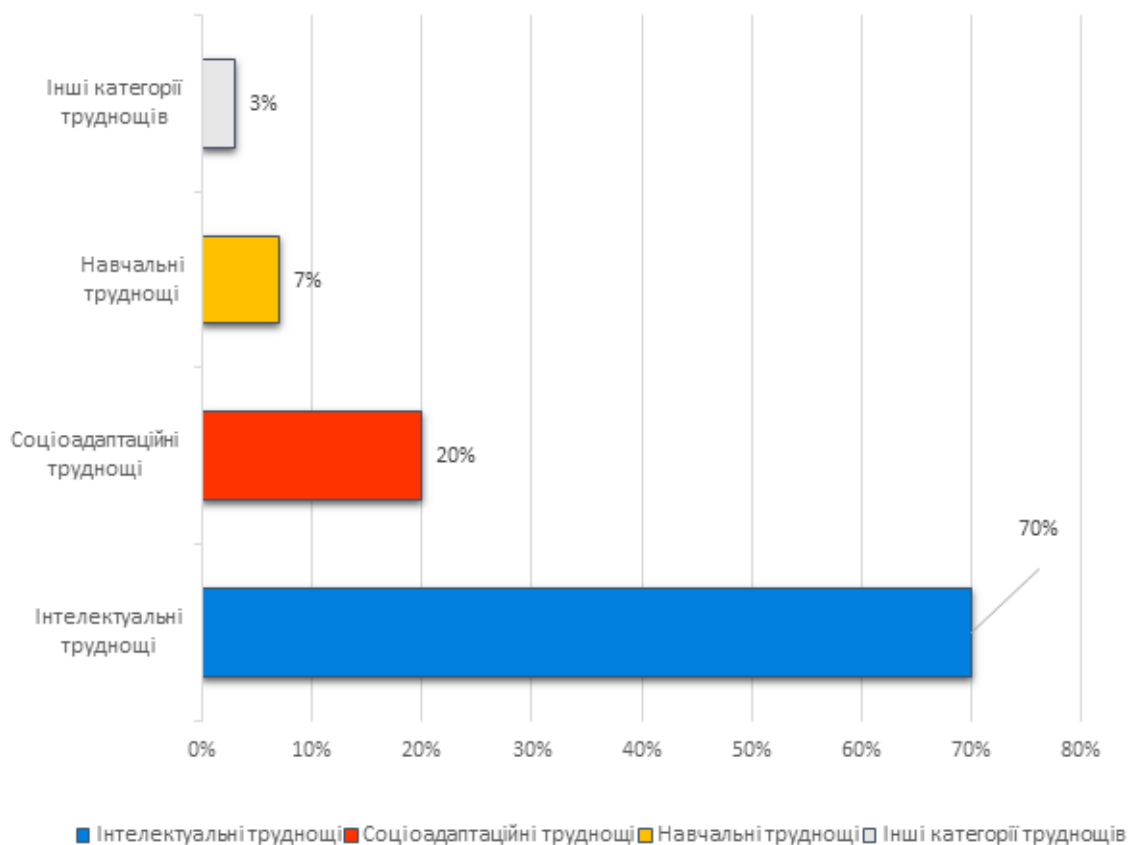

Рис. 1 Провідні категорії освітніх труднощів здобувачів освіти ЗЗСО чоловічої статі

Джерело: складено самостійно

Моніторинг результатів проведених упродовж 2022–2023 рр. оцінок розвитку осіб з ООП, які відвідують заклади загальної середньої освіти, показав, що для 76 здобувачів освіти ЗЗСО жіночої статі (32 % загальної вибірки осіб шкільного віку) провідними освітніми труднощами є: інте-

лектуальні – 70 % випадків, функціональні – 13 % випадків (мовленнєві – 9 %, сенсорні – 4 %) та навчальні труднощі – 10 % випадків. На інші категорії освітніх труднощів (фізичні, функціональні моторні) припадає 7 % випадків, із них соціоадаптаційні освітні труднощі як провідні не були визначені

в жодного здобувача освіти жіночої статі шкільного віку – 0 осіб (0 %) – див. Рис. 2. Тобто для здобувачів освіти ЗЗСО жіночої статі соціоадаптаційні труднощі визнача-

ють лише як вторинні – див. наведені дані щодо статистично значущого зв'язку між провідними інтелектуальними і вторинними соціоадаптаційними труднощами.

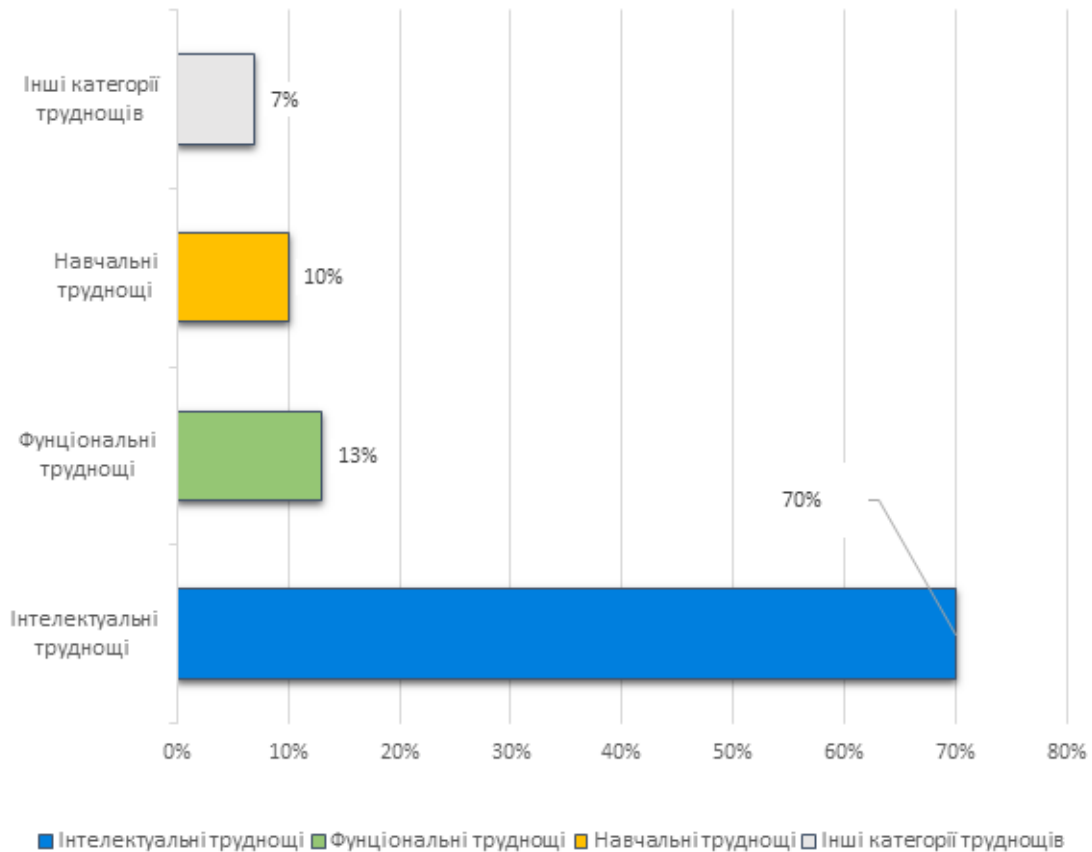

Рис. 2 Провідні категорії освітніх труднощів здобувачів освіти ЗЗСО жіночої статі

Джерело: складено самостійно

Здобувачі освіти чоловічої і жіночої статей шкільного віку демонструють рівнозначні показники прояву інтелектуальних освітніх труднощів як провідних – по 70 % представлених вибірок відповідно, 71 % для всієї вибірки здобувачів освіти шкільного віку (169 осіб із 238). Це вказує на подібність ступенів вираженості інтелектуальних труднощів серед учнів з ООП чоловічої і жіночої статей. Із них потреба в унесенні модифікацій була визначена у 27 % випадків провідних інтелектуальних труднощів здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (потреба в наданні IV–V рівнів підтримки). Прояви соціоадаптаційних труднощів як провідних для вибірки здобувачів освіти шкільного віку

становлять 14 % випадків. При цьому соціоадаптаційні труднощі як провідні характерні для здобувачів освіти шкільного віку чоловічої статі (20 %) і не характерні для здобувачів освіти жіночої статі (0 %).

Подальший аналіз отриманих статистичних даних показав, що провідні інтелектуальні освітні труднощі у здобувачів освіти ЗЗСО тісно пов'язані з навчальними: показники ступеня прояву навчальних труднощів дзеркально повторювали ступінь прояву інтелектуальних у 91% випадків або фіксувалися на один ступінь нижче від нього – 9 % випадків. Установлено статистично значущий зв'язок на рівні 0,937 ($p < 0,01$).

Зафіксовано зв'язок інтелектуальних

труднощів з функціональними мовленнєвими: однаковий ступінь прояву освітніх труднощів у 65 % випадків, фіксування функціональних мовленнєвих труднощів на один ступінь нижче від інтелектуальних – 25 % випадків, значні відмінності між ступенями прояву освітніх труднощів – 10 % випадків Установлено статистично значущий зв'язок на рівні 0,884 ($p < 0,01$).

Виявлено зв'язок провідних інтелектуальних труднощів із соціоадаптаційними: однаковий ступінь прояву освітніх труднощів – 47 % випадків, фіксування соціоадаптаційних труднощів на один ступінь нижче інтелектуальних – 43 % випадків. Статистично значущий зв'язок показників на рівні 0,679 ($p < 0,01$).

За результатами дослідження було відзначено прямий кореляційний зв'язок між ступенями прояву інтелектуальних і навчальних труднощів – 0,937 ($p < 0,01$), ступенями прояву інтелектуальних і функціональних мовленнєвих труднощів – 0,884 ($p < 0,01$) та ступенями прояву інтелектуальних і соціоадаптаційних труднощів здобувачів освіти з ООП – 0,679 ($p < 0,01$). Отримані показники свідчать про високу кореляцію інтелектуальних труднощів з указаними категоріями освітніх труднощів.

Усе вищезазначене дозволяє авторам зробити висновки щодо найбільш пріоритетних напрямів методичних розробок для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо організації освітнього процесу для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами взагалі і з урахуванням їхніх гендерних особливостей розвитку зокрема. Отримані показники також вказують на важливість залучення корекційних педагогів до участі в роботі команд психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами (зокрема вчителів-логопедів, учителів-дефектологів).

Згідно з принципами інклюзивності навчання в закладах загальної середньої освіти є соціальним процесом, що вимагає внесення структурних змін (зміни методів навчання і змісту навчальної програми, за-

безпечення індивідуального планування, прилаштування середовища) та здійснення діяльнійшої підтримувальної допомоги за для створення сприятливих умов для всіх учасників освітнього процесу ЗЗСО, зокрема й здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Для визначення змісту і методів навчання необхідно відділяти первинне порушення (провідні освітні труднощі) від вторинних розладів розвитку (взаємопов'язаних із провідними і зумовлених ними інших освітніх труднощів). Визначені як провідні освітні труднощі є основною причиною шкільної неуспішності здобувачів освіти з ООП.

Реалізація адаптацій і модифікацій полягає в здійсненні кількісних та / або якісних змін в освітньому процесі. Здійснення *адаптації* являє собою насамперед привнесення кількісних змін (зниження обсягу навчального навантаження, зменшення кількості завдань для самостійного виконання і домашньої роботи, надання здобувачеві освіти з ООП додаткового часу для виконання контрольних завдань, збільшення часу на відпочинок тощо) та зміну за потреби психолого-педагогічних стратегій. Зусилля педагогів переважно спрямовані на розроблення додаткових способів надання інформації з навчальної програми та добирання оптимальних способів моніторингу досягнень, реалізації формування оцінювання з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дитини з ООП.

Модифікація спрямована на зміну саме змісту навчання, це трансформація характеру подання матеріалу через зміни змісту чи складності навчальних завдань: зміст навчальних предметів, навантаження учнів за індивідуальним навчальним планом, оцінювання можуть бути відмінні для здобувачів освіти без ООП. Реалізація адаптації або модифікації в освітньому процесі є складним багатокомпонентним творчим процесом. Модифікація є стратегією видозміни і спрощення програми викладання (видів навчальної діяльності), змісту (через спрощення, ущільнення, вилучення) і концептуальної складності,

переорієнтування очікуваних результатів щодо зазначених у програмі закладу освіти. В умовах інклюзивного навчання внесені корективи не торкаються концептуальних основ організації освітнього процесу в закладі освіти, традиційної структури занять / уроків, властивих освітній програмі, що взято за основу.

Автори пропонують:

- 1) урахувати гендерний компонент організації освітнього процесу для хлопчиків і дівчат із початку навчання в закладах загальної середньої освіти. Адже незважаючи на універсальний підхід у системі освіти для абсолютної більшості ЗЗСО характерна фемінізація освіти, усе ще сильні гендерні очікування відносно здобувачів освіти, а у прикладах, завданнях та наочності активно використовують приховані гендерні стереотипи діяльності, професійні стереотипи, а також стереотипи емоційно-прагматичного плану. Поширеною гендерною є сегрегація здобувачів освіти на уроках фізичного виховання і трудового навчання й у виборі учнів для участі у творчих конкурсах та олімпіадах із навчальних предметів;
- 2) урахувати характер оцінювання академічних успіхів здобувачів освіти чоловічої і жіночої статей, оскільки під час оцінювання хлопчиків педагоги переважно відзначають їхні здібності, а дівчат – терплячість і посидючість. Здобувачі освіти чоловічої статі традиційно вважаються більш придатними до вивчення дисциплін природничо-математичного і технічного циклів, що набуває особливої вираженості починаючи з підліткового віку. Це є актуальним і в гендерно зумовленому виборі здобувачів освіти для участі у творчих конкурсах та олімпіадах із навчальних предметів. Однак про-

- ведений аналіз даних за 2022–2023 рр. переконливо продемонстрував, що співвідношення інтелектуальних труднощів як провідних є однаковим для вибірок чоловічої та жіночої статей шкільного віку, що може бути свідченням рівнозначності інтелектуального розвитку здобувачів освіти різної статі та, насправді, меншу вираженість когнітивних відмінностей між ними;
- 3) наявні способи мотивування, що обрали педагоги, повинні бути цінними для дітей і враховувати зацікавлення останніх. Наприклад, система винагород за допомогою жетонів для мотивації до навчання буде корисною в роботі зі здобувачами освіти з розладами дефіциту уваги з гіперактивністю (наявні інтелектуальні, навчальні та/або соціоадаптаційні труднощі легкого і помірного ступенів прояву) і неефективною в роботі зі здобувачами освіти з порушеннями інтелектуального розвитку (наявні інтелектуальні, навчальні та/або соціоадаптаційні труднощі тяжкого і найтяжчого ступенів прояву);
 - 4) для значної частини здобувачів освіти з ООП характерне ускладнене формування власної гендерної ідентичності, багато дітей мають труднощі із засвоєнням і прийняттям норм гендерної поведінки, гендерної культури взаємин. Тому важливого значення набуває забезпечення умов для засвоєння дітей з ООП статевої соціально-прийнятних норм поведінки. Прояви недоречної сексуальної поведінки учнів з ООП найчастіше зумовлені дефіцитом знань із цієї сфери, їхньою соціальною необізнаністю і браком належних реакцій їхнього соціального оточення;
 - 5) у разі наявності у здобувачів освіти ЗЗСО соціоадаптаційних освітніх труднощів слід використовувати

ти проактивні і реактивні методи корекції поведінки – це відповідно корекційний вплив до або після демонстрації проявів небажаної поведінки у дітей з ОПП. Порушення дисципліни здобувачів освіти з особливими освітніми потребами зумовлене не їхніми характерологічними особливостями, а наявними порушеннями психофізичного розвитку (зокрема особливостями функціонування нервової системи). Найбільш характерні соціоадаптаційні труднощі для здобувачів освіти чоловічої статі. Слід установлювати для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами чіткі (за потреби – градаційні) рамки поведінки, які б не дозволяли дитині виходити за поле бажаного (подолання категорії соціоадаптаційних труднощів). Взаємодія дітей з ООП з іншими здобувачами освіти сприяє формуванню між ними дружніх відносин;

- б) педагогам важливо дотримуватися методу позитивних підкріплень у роботі зі здобувачами освіти з ООП для відчуття власної успішності. Необхідно використовувати емоційно привабливі методи навчання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки порушення навчальної мотивації в них тим сильніше виражені, чим вищий ступінь прояву освітніх труднощів, що зумовлено пасивною позицією до навчання, переважанням ігрової мотивації у значної частини учнів із порушеннями психофізичного розвитку.

Висновки та перспективи дослідження проблеми.

У процесі виконання поставлених завдань на основі проведеного дослідження на базі Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр № 3» Миколаївської міської ради поширених категорій освітніх труднощів та кореляційного зв'язку між

освітніми труднощами серед здобувачів освіти шкільного віку чоловічої і жіночої статей зроблено **висновки**:

- у системі освіти реалізується перехід від статевої до гендерного підходу, у рамках яких відбувається перехід від позиції визначення чоловічої та жіночої ролей як рівнозначних, хоча і відмінних за своїм змістом, до багатополюсної моделі соціального конструювання статі;
- серед здобувачів освіти шкільного віку найбільш поширеними категоріями освітніх труднощів є інтелектуальні (71 %), соціоадаптаційні (14 %), навчальні (8 %) і функціональні мовленнєві (4 %). Відсоток прояву інтелектуальних труднощів як провідних серед здобувачів освіти чоловічої і жіночої статей однаковий – по 70 % відповідно. Одночасно визначено, що у шкільному віці соціоадаптаційні труднощі як провідні характерні для здобувачів освіти чоловічої статі (20 %) і не характерні для здобувачів освіти жіночої статі (0 %);
- відзначено прямий кореляційний зв'язок між ступенями прояву освітніх труднощів: інтелектуальних і навчальних труднощів – 0,937 ($p < 0,01$), інтелектуальних і функціональних мовленнєвих труднощів – 0,884 ($p < 0,01$), інтелектуальних і соціоадаптаційних труднощів здобувачів освіти з ООП – 0,679 ($p < 0,01$);
- за результатами проведеного дослідження визначено пріоритетні зміни в освітньому процесі для здобувачів освіти шкільного віку з особливими освітніми потребами, зокрема подолання: інтелектуальних труднощів (унесення доцільних адаптацій або модифікацій); навчальних труднощів (порушення навчальної мотивації, темпу

роботи, зниження працездатності, а також порушення навичок читання та письма); соціоадаптаційних труднощів з акцентом на роботі зі здобувачами освіти чоловічої статі. У цілому для вибірки здобувачів освіти шкільного віку (238 осіб) потреба у внесенні адаптацій визначена для 73 % (173 особи), у внесенні модифікацій – 27 % (65 осіб).

Перспективними в подальшому вважаємо дослідження характеру (адаптації / модифікації) і напрямів змін (приспосовування середовища, зміна психолого-педагогічних стратегій, вибір навчальних матеріалів і завдань, адаптація процесу або зміна критеріїв оцінювання) освітнього процесу для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами з урахуванням провідних категорій освітніх труднощів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. – К. : Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, 2021. – 200 с.

THE GENDER DIFFERENCES CONSIDERING IN THE PROCESS OF OVERCOMING TEACHING DIFFICULTIES AMONG SCHOOL-AGE EDUCATION APPLICANTS

Prasol Dmytro,

Ph. D. in the field of social and behavioral sciences, specialist

*Municipal institution «Inclusive resource center № 3»
of the Mykolayiv city council*

*2 A, Kurortnai Street, 54038, Mykolayiv, Ukraine
prasoldv2561@gmail.com*

Kucherenko Alina,

*methodologist of the educational-methodical
laboratory of practical psychology,
social work and inclusive education*

*Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a, Admiralska Street, 54001, Mykolayiv, Ukraine
alina.kucherenko@moippo.mk.ua*

In the methodological article, the authors present the results of a long-term study of the manifestation of categories of educational difficulties (physical, functional, intellectual, educational, and socio-adaptive) among school-age learners based on gender differences. Monitoring of the results of the 2022–2023 assessments of the development of persons with disabilities attending general secondary education institutions was carried out. For the first time, the authors identified direct correlational relationships between common categories of educational difficulties among students of general secondary education institutions (in particular, intellectual difficulties with learning difficulties, intellectual difficulties with socio-adaptive difficulties, and intellectual complexity with functional speech difficulties), which

allows for a more comprehensive approach to building the educational process in institutions of general secondary education, taking into account all special educational needs of students. The research was conducted by specialists on the basis of the communal institution «Inclusive Resource Center No. 3» of the Mykolaiv City Council. According to the presented results of the research, the directions and nature of changes in the educational process are clearly outlined (adaptation of the environment, change of psychological and pedagogical strategies, selection of educational materials and tasks, adaptation of the process, or change of evaluation criteria) as adaptations or modifications, taking into account the dominance of the leading categories of educational difficulties (intellectual, socio-adaptive, educational, and functional speech) and revealing correlations between them among school-aged male and female students. The authors outline promising directions for further research in the field of inclusive education in institutions of general secondary education.

Keywords: *adaptation; educational difficulties; gender; inclusive education; modification; special educational needs.*

REFERENCES

1. *Metodychni rekomendatsii dlia inkluzyvno-resursnykh tsentriv shchodo vyznachennia katehorii (typolohii) osvitynykh trudnoshchiv u osib z OOP ta rivniv pidtrymky v osvynomu protsesi* (2021) [Methodological recommendations for inclusive resource centers regarding the definition of categories (typologies) of educational difficulties for persons with disabilities and levels of support in the educational process]. K.: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii im. M. Yarmachenka NAPN Ukrainy (ukr).